

ТЕМА 7. ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА

- **1. Поняття політичної системи.**
- **2. Механізм функціонування політичної системи.**
- **3. Структура і функції політичної системи.**
- **4. Громадянське суспільство.**

- **1. Поняття політичної системи.**
- Поняття «система» ввів в науковий оборот німецький біолог Л.фон Берталанфі (1901-1972) в 20-ті рр. ХХ ст. для позначення процесів обміну клітини із зовнішнім середовищем. Він розглядав систему як сукупність взаємозалежних елементів, як цілісність, яка складається з «елементів, що знаходяться у взаємодії». Із зміною навіть одного елемента системи змінюється вся цілісність.
- Система розвивається завдяки тому, що реагує на сигнали ззовні і на вимоги своїх внутрішніх елементів.

- Поняття «система» на розгляд суспільства переніс Т.Парсонс, що представив суспільство як взаємодію чотирьох підсистем –
- економічної,
- політичної,
- соціальної,
- духовної,

які знаходяться у відносинах взаємозалежності і взаємообміну.

Кожна з підсистем виконує певні функції, реагує на вимоги, які поступають зсередини і ззовні, а разом вони забезпечують життєдіяльність суспільства в цілому.

- Поняття «політична система» введено в політологію в 50-ті рр.. ХХ ст.. американським політологом **Д.Істоном**. Воно мало відобразити два моменти:
 - цілісність політики як самостійної сфери суспільства, що представляє сукупність взаємодіючих елементів (держави, партій, лідерів, мас-медіа, виборчої та партійної системи тощо);
 - характер зв'язків політики із зовнішнім середовищем (економічною, соціальною, культурною сферами, іншими державами).

Введення поняття «політична система» мало і практичну спрямованість, адже воно допомагає виявленню чинників, які:

- забезпечують стабільність і розвиток суспільства,
- розкривають механізмів узгодження інтересів різних груп.

Поняття “політична система” за змістом є дуже об’ємним.

- **Політична система** це цілісна, інтегрована сукупність політичних інститутів, суспільних структур і цінностей, а також їх взаємодія, в якій реалізується політична влада і здійснюється політичний вплив.

В політичну систему включаються:

- політичні інститути, що безпосередньо беруть активну участь в політиці (державна, партії, лідери),
- економічні, соціальні, культурні інститути (традиції, цінності, норми, виборчі системи), що мають політичне значення і опосередковано впливаючи на політичний процес.

Призначення всіх вказаних політичних і суспільних інститутів (в їх політичному значенні) полягає в тому, щоб:

- розподіляти ресурси (економічні, валютні, матеріальні, технологічні тощо);
- спонукати населення до ухвалення цього розподілу як обов'язкове для всіх.

2. Механізм функціонування політичної системи.

Засновником системного підходу в політичній науці прийнято вважати американського політолога Д.Істона, який визначав політику як «вольовий розподіл цінностей».

В цьому контексті політична система є механізмом формування і функціонування влади в суспільстві з приводу розподілу ресурсів і цінностей.

ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА

Середовище

Вимоги

ВХІД

Підтримка

ПОЛІТИЧНА
СИСТЕМА

В
И
Х
І
Д

Рішення
та дії

Д.Істон розрізняє два типи «входу»:
вимоги і підтримка.

Вимогу можна визначити як думку з приводу бажаного або небажаного розподілу цінностей і ресурсів в суспільстві. (Наприклад, вимоги вчителів про збільшення асигнувань на освіту).

Оскільки уявлення різних груп населення про справедливий розподіл ресурсів не співпадають, остільки, нагромаджуючись, вимоги мають тенденцію ослаблювати політичну систему. Вони є наслідком неуваги владних структур до зміни інтересів і потреб соціальних груп.

Підтримка є формою вираження політичної лояльності, тобто відданого, доброзичливого відношення до режиму, і означає посилення політичної системи. Формами прояву підтримки можуть вважатися

- справна виплата податків,
- виконання військового обов'язку,
- пошана до владних інститутів,
- проведення демонстрацій на підтримку режиму і т.д.

В результаті «входу» відбувається процес дії зовнішнього середовища на політичну систему.

Наслідком цього впливу служить реакція системи на вимоги або підтримку, тобто «вихід».

На «виході» з'являються авторитарні рішення і політичні дії влади з приводу розподілу цінностей і ресурсів. Вони можуть виступати у формі нових законів, асигнувань на конкретні потреби, політичні заяви тощо.

Отже, вважає Д.Істон, «системний аналіз політичного життя заснований на понятті «система, занурена в середовище», яка піддається діям з його сторони. Такий аналіз припускає, що система, щоб вижити, повинна мати здатність реагувати».

3. Структура і функції політичної системи.

Політична система складається з підсистем, які взаємозв'язані один з одним і забезпечують функціонування політичної влади.

Різні дослідники називають різну кількість таких підсистем.

Проте за функціональною ознакою можна виділити певні підсистеми.

- – **Інституційна** – держава, партії, групи тиску, ЗМІ, церква і т.д.
- – **Нормативна** – політичні, правові, моральні норми; звичаї, традиції, символи.
- – **Комунікативна** – форми взаємодії влади, суспільства і індивіда (прес-конференції, зустрічі з населенням, виступи по телебаченню тощо).
- – **Культурна** – система цінностей, релігія, ментальність (сукупність стійких уявлень про суспільство, характер і спосіб мислення).
- – **Функціональна** – засоби і способи реалізації влади (авторитет, згода, примушення, насильство тощо).

Функції політичної системи. Функції політичної системи різноманітні, що викликане складністю політичного життя. Основними з них є:

- визначення мети і задач суспільства;
- вироблення програм його життєдіяльності відповідно до інтересів правлячих груп суспільства;
- мобілізація ресурсів суспільства відповідно до даних інтересів;
- контроль над розподілом цінностей;
- інтеграція суспільства довкола загальної соціально-політичної мети і цінностей.